

РЕЦЕНЗІЇ

REVIEWS

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2021-1-98-99>

ПАСЄКА Станіслава Раймондівна

доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3017-0700>

apaseka@ukr.net

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію Біль М.М.

**«ПРОСТОРОВА МОБІЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»¹**

Просторова мобільність населення є порівняно новим та актуальним об'єктом досліджень міждисциплінарного характеру. З економічної точки зору мобільність розкриває якість середовища господарювання та життєдіяльності людини у конкурентних порівняннях, наслідки втрат людських ресурсів унаслідок міграції. У соціології мобільність розкриває поведінкові аспекти особистості у взаємозв'язку з іншими членами соціуму. Психологія дає змогу глибинно дослідити бажання, потреби, мотиви особистості до переміщень. Власне категорія просторової мобільності є настільки комплексною та різнопредметною, що її вивчення є непростим завданням для сучасного науковця.

В Україні методологія дослідження просторової мобільності наразі є недостатньо сформованою. Вибіркові дослідження стосуються територіальної (географічної) мобільності. Більше уваги науковців привертає мобільність трудова, освітня, академічна, соціальна. Тому монографія Біль Мар'яни на тему «Просторова мобільність населення: теорія, методологія, практика» видається надзвичайно цікавою, оригінальною, такою, що розширює горизонти наукових досліджень в галузі знань демографії, економіки праці і соціальної економіки.

Робота носить комплексний та фундаментальний характер. Положення монографії є глибокими та науково обґрунтованими, сповненими специфічної термінології та доречних практичних рекомендацій.

У монографії доволі сильною є теоретична частина з визначенням змісту самої просторової мобільності, теорій і концепцій, які формують багаторівневу «аплікацію», в тому числі які стосуються теорії людського розвитку (розділ 1). Автор доволі ретельно підійшла до обґрунтування змісту просторової мобільності, описуючи кожен з її характеристик – суб'єктність, рівневість, масштабність, швидкість, темпологічність, трансформаційність, цілеорієнтованість, потенційність, функціональність, регульованість, вимірність. Це дало змогу зробити акцент при визначенні змісту мобільності на її просторово-часовій вимірності.

Методичні рекомендації монографії (розділ 2) передбачають різнорівневість та багатосуб'єктність аналізу. Особливу увагу приділено інфраструктурним аспектам, адже українська міграція набуває мережевих ознак, розвиток яких супроводжується становленням ринку міграційних послуг. Він залучає різних посередників в організацію міграційних процесів, що безумовно чинить дуже сильний вплив на потенційний рівень просторової мобільності населення.

Аналіз сучасних процесів просторової мобільності у монографії здійснено на глобальному, національному, регіональному і транскордонному (приклад України і Польщі) рівнях. Це

¹ Біль М. М. Просторова мобільність населення: теорія, методологія, практика : монографія. Львів: ПАІС, 2018. 392 с.

свідчить про прагнення автора широко охопити проблеми, виявити комплекс закономірностей для вироблення найбільш дієвих рекомендацій щодо політики людського розвитку в умовах високомобільного суспільства.

Оскільки реалізація просторової мобільності населення набуває різних видових ознак, окрему увагу приділено питанням трудової, освітньої і навіть віртуальної мобільності. Віртуальна мобільність для сучасних суспільств фактично є новим викликом, поки мало регулюється навіть у розвинутих країнах. У той же час вона суттєво трансформує базові принципи організації соціально-економічних, валютно-фінансових, трудових, освітніх та іншого роду відносин. Тому дуже позитивно, що в монографії явище віртуальної мобільності досліджується як альтернатива мобільності реальній (розділ 3).

Оцінюючи просторову мобільність населення в регіонах України через призму цілей людського розвитку автор пропонує цікавий методичний підхід та проводить розрахунки, що підтверджують факт поточного позитивного впливу мобільності на розвиток людини. Це стосується особистісного рівня. Зрозуміло, що на рівнях регіону та держави наслідки високої мобільності слід розглядати більш комплексно з окремим врахуванням загроз демографічних та інтелектуальних втрат.

Глибинне опрацювання теоретико-методологічних засад дослідження мобільності та її комплексний аналіз дозволив автору обґрунтувати комплекс механізмів її регулювання в контексті політики людського розвитку, в тому числі з дослідження інституційного середовища. Дана частина монографії (розділ 4) заслуговує на увагу з боку органів державної влади, адже в ній не лише наведено систему механізмів регулювання мобільності, але й здійснено критичний огляд нормативно-правового забезпечення з даних питань для України з акцентом на міжнародному праві (свобода вибору і пересування, право на мобільність). Окрему увагу звернено на регіональне стратегування соціокультурного розвитку високомобільного українського суспільства.

Як узагальнення результатів дослідження запропоновано концептуальні засади формування і реалізації державної політики людського України в умовах високомобільного суспільства. Основою формування нової концепції, на думку автора, має бути первинна орієнтація державної міграційної політики України на: вирішення гострих проблем, пов'язаних з внутрішніми просторовими переміщеннями, просторовими переміщеннями громадян України за кордон та громадян інших держав в Україні; реалізацію стратегії регулювання міграційних процесів з чітким розумінням концепції соціально-демографічного розвитку і міграційної політики.

Відзначаємо монографічне дослідження Біль М. М. як таке, що виконане на актуальну тему. Видання є логічно структурованим, з добре викладеними ідеями та висновками. Головні практичну цінність дослідження підтверджують рекомендації щодо цілей і завдань політики людського розвитку в умовах високомобільного суспільства, а також методичні підходи і статистичне забезпечення аналізу просторової мобільності в розрізі основних складових її оцінки.

Вважаємо, що результати дослідження Біль М. М. вносять суттєвий вклад у вітчизняну економіку. Тема має міждисциплінарний характер та поглиблює методологію соціально-економічних досліджень на демографічну проблематику.

Дане видання є корисним для науковців, що займаються питаннями міграції, розвитку соціальної сфери в Україні та регіонах, політикою людського розвитку з врахуванням глобальних трендів зростаючої мобільності населення.